

*І. В. ДЕМ'ЯНЮК,
ст. викладач кафедри всесвітньої історії
і методики викладання суспільних дисциплін,
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
ім. академіка С. Дем'янчука*

РЕЗУЛЬТАТИ ВИБОРІВ-2006 НА РІВНЕНЩИНІ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ БАГАТОПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація

В статті проведено аналіз результатів політичних партій і блоків в ході виборів-2006 на Рівненщині в контексті формування багатопартійної системи і громадянського суспільства.

Аннотация

В статье проведено анализ результатов политических партий и блоков в ходе выборов-2006 на Ровенщине в контексте формирования многопартийной системы и гражданского общества.

Annotation

In the article there are the carried out analysis of the results of the politics and blocs during the time of election-2006 in Rivne region in the context of forming multiparty system and the civic society.

В ході утвердження демократичних політичних відносин і громадянсь-

кого суспільства в Україні особливо важливим є формування багатопартійної системи як політичної структури і фактора представництва інтересів громадян. Як зазначають О.Семків та В.Шпилюк «багатопартійність виступає як одна із важливих характеристик ліберальної демократії і необхідна передумова громадянського суспільства»[5, с.326]. З цією метою демократія передбачає проведення вільних виборів, у ході яких громадяни мають можливість обирати собі владу. Вибори-2006 вперше в повному обсязі відбувались на пропорційній виборчій системі. В ході виборів до Рівненської обласної ради брало участь 35 політичних сил, з них: 12 блоків та 23 окремі партії, всього кількість партій становила 55[2, с.2-3].

Диспозиція політичних сил на Рівненщині мала певну відмінність від загальноукраїнської. В межах України головними були два фронти політичної боротьби: 1) «помаранчеві» («Наша Україна» і БЮТ) проти «біло-синіх» (Партія регіонів) та 2) БЮТ проти «Нашої України» в межах «помаранчевих». На Рівненщині головним був фронт боротьби як «помаранчевих» («Наша Україна» і БЮТ),

вина, «Відродження») проти Української Народної партії. Перший та другий фронти загальноукраїнського масштабу ледь окреслювались як в політичній стратегії політичних сил області, так і в агітаційно-пропагандистській діяльності. У спрощеному вигляді все зводилось до того, що ВСІ борються проти В.Червонів та УНП, а В Червоній та УНП теж борються проти ВСІХ.

В результаті виборів повинно було виявитись, які партії стануть лідерами в області, як це буде співвідноситись із загальноукраїнською ситуацією, чи зможе УНП втримати роль політичного лідера на Рівненщині, чи зможуть перехопити лідерські позиції «Наша Україна» і БЮТ («Батьківщина»), чи зможе розраховувати на відновлення свого впливу Народна партія (колишня Аграрна), чи може претендувати на лідерство Партія регіонів. Відповіді на ці питання давали б розуміння того, якими є політичні симпатії населення Рівненщини та тенденції формування багатопартійної системи.

Найбільше голосів виборців - 173.304, тобто 26,9% було віддано за Блок Юлії Тимошенко.[2, с .2] (Примітка: подальші дані щодо результатів інших партій і блоків до обласної ради взяті з цього ж джерела.) Це дещо менше від результату обласного голосування до Верховної Ради України (31,3%), але більше, ніж загальноукраїнський показник (22,3%).[7] (Примітка: подальші дані щодо результатів інших партій і блоків до ВРУ взяті з цього ж джерела.) Це засвідчує високий рівень підтримки БЮТ населенням Рівненщини і в той же час виявляє нижчу довіру обласним структурам БЮТ порівняно з центральними. Найбільша заслуга у високому показнику БЮТ, безумовно, самої Ю.Тимошенко як яскравого політичного лідера, яка має певні харизматичні риси характеру і поведінки. Нинішні результати значно вищі від показника виборів-2002, коли за БЮТ до ВРУ на Рівненщині проголосувало 9,9% виборців. Тому варто говорити про переорієнтацію симпатій частини населення від В.Ющенка до Ю.Тимошенко. Значна заслуга належить також керівництву обласного виборчого штабу, який очолював О.Абдуллін. Він зміг не лише активно і наступально провести агітаційно-пропагандистську кампанію, але й залучити потужний кадровий потенціал до складу кандидатів у депутати рад різних рівнів. Причому функція «політичного рекрутування» БЮТ не відзначалась в області ні антикучмівською революційністю, ні антиющенківською опозиційністю, ні тягою до соціальної справедливості. Наявність таких осіб, як О.Данильчук, Ф.Жежук, В.Крока, В.Богуцький, П.Дубас, А.Озімковський, І.Брошук в списку депутатів, свідчить про цілковитий політичний прагматизм. Таким чином, на Рівненщині БЮТ, а точніше «Батьківщина», вийшла в лідери і стала владною.

Виборчий блок В.Ющенка «Наша Україна» отримав 143.331 голос виборців, тобто 22,3%. Це дещо менше від результату обласного голосування до ВРУ (25,5%), але значно більше від загальноукраїнського показника (13,9%). Для партій, що склали блок «Наша Україна» на Рівненщині, це безумовний успіх. Причому не лише щодо високого другого місця, але й в іншому надто

принциповому питанні: перемога над УНП і В.Червонієм ліквідує монополію на лідерство останніх в середовищі демократичних сил області. Левова частка успіху належить особисто В.Ющенку, за спиною якого і проходила «Наша Україна». Однак варто відзначити й зусилля головних складових блоку: НСНУ, яку уособлював В.Матчук, та НРУ - В.Королюк. Позитивний інтелігентно-діловий імідж В.Матчука дуже вдало ліс у колію ще раніше прокладену В.Ющенком, а відроджений в 2000-2002 роках Рух ще декларував національно-демократичні цінності, що їх підтримувала значна частина населення області. Як особливий успіх треба відзначити участь молодіжних активістів з НСНУ та НРУ, які справляли враження «розумних і правильних хлопців та дівчат» і формували позитив «Нашої України» в молодіжному середовищі. Хоча в цілому агітаційно-пропагандистська кампанія «Нашої України» була нецікавою: надто загальна гасла, ставка на особу В.Ющенка.

Формально - **Український Народний Блок Костенка-Плюща**, а фактично - **очолювана В.Червонієм на Рівненщині Українська Народна партія** отримала 66.774 голоси виборців, тобто 10,4%. Це трохи більше, ніж обласне голосування до ВРУ (8,5%) і значно більше, ніж загальноукраїнський показник (1,8%). На Рівненщині партія В.Червоній претендувала на цілковиту перемогу. Варто згадати твердження про те, що «понад 50% мешканців Рівненщини готові віддати свої голоси «За» кандидатів у депутати обласної ради від Українського Народного Блоку Костенка-Плюща-Червонія-Олексіюка-Ширка!». [6, с.1] Подібні заяви не наважувалась робити жодна партія. Така постановка питання визначалась не лише завищеними амбіціями УНП (НРУ,УНР) в середовищі демократичних сил, її роллю лідера, якого протягом 15 років вперто не хотіли визнавати інші політичні сили області. Ще в більшій мірі це визначалось персональним фактором В.Червонія. Будучи чотириразовим народним депутатом України і 15-ти річним опозиціонером, він отримав посаду голови облдержадміністрації на гребені піднесення «помаранчевої революції» і популярності В.Ющенка. Однак, за рік керівництва областю В.Червоній не зміг переконати політичних опонентів у своїй правоті і доцільності саме такого керівництва, а тому повинен був або переконати в цьому більшість населення і залишитись при владі, або програти і піти, можливо, без надії на повернення. Попри особисту активність В.Червонія було зрозуміло, що ні висунуті ним керівники органів влади, ні сама УНП не готові до боротьби на серйозному суспільно-політичному рівні. Владний офіціоз, що протягом року влився в агітаційно-пропагандистську діяльність УНП, яка до того була революційно-розкутою, зробив її нудною і не цікавою. Спроби пояснити «обґрунтовані підвищення цін і тарифів» на житлово-комунальні послуги з боку вчорашніх революціонерів викликали скепсис. Нове «патріотичне» чиновництво не змогло компетентно (крім В.Хомка) пояснити зміст проблем і напрямків зусиль влади, а тому виникло питання щодо професійного рівня «команди Червонія» (приклади: М.Білик,

Д.Крючков, І.Турко). Боротьба на політичне знищення НСНУ і В.Матчука не сприймалась населенням як патріотизм і дратувала мислячих людей. І якщо для інших партій 10% підтримки були б успіхом, то для правлячої тоді на Рівненщині УНП і В.Червонія це - поразка і значна втрата впливу. Для порівняння: в 1998 році за єдиний тоді НРУ в області проголосувало майже 30% виборців, навіть за Ю.Костенка на президентських виборах 1999 року - 12%. Тим не менше УНП залишається впливовою партією на Рівненщині.

«Народний блок Литвина» - це послаблений варіант колишньої Аграрної партії (тепер - Народної партії). Будучи протягом 1998-2004 років правлячою владною партією в області, АПУ базувалась на безумовному авторитеті голови облдержадміністрації М.Сороки та створеній ним персональній структурі обласної і районної пірамід влади. Відомий вислів поета В.Маяковського про Леніна і Компартію цілком можна було б застосувати до Сороки і АПУ на Рівненщині. Тим більш дивним виявився прецедент «омоложення» керівництва НП, що трапився вже в ході самої виборчої кампанії, коли М.Сорока віддав керівництво обласною організацією В.Благодиру і вийшов з партії. Усунута від влади, позбавлена багаторічного лідера, дезорієнтована НП В.Литвина (колишня АПУ) не змогла серйозно боротись за лідерство в області. Результат 39.948 голосів, що становить 6,2%, є половинним результатом Аграрної партії на виборах-1998 та блоку «За єдину Україну», основу якого складала АПУ, на виборах-2002. Все ж показник цих виборів свідчить про помітну залишкову основу АПУ на Рівненщині, оскільки загальноукраїнський показник в 2,4% значно менший і до ВРУ не прохідний. Це означає, що «омолоджені» аграрії-литвинівці будуть представлені на обласному і районному рівнях і зберігатимуть певний вплив.

Соціалістична партія України отримала 33.067 голосів виборців, що становить 5,13%. Це дещо менше, ніж загальноукраїнський показник (5,6%) та показник обласного голосування до ВРУ (6,5%). Різниця не велика, але вона цілком очевидно виявляє тенденцію вищого авторитету самої СПУ і особисто О.Мороза порівняно з її обласною структурою та її лідерами. Попри те, що соціалісти доволі активно вели виборчу кампанію на Рівненщині, доводиться констатувати вузькість електоральної бази цієї партії. Відзначимо, що для більшості жителів Західної України поняття «соціалізм» асоціюється не з суспільством демократичного соціалізму Швеції чи Данії, а швидше з поняттям «комунізм». Тому гасло «Збудуємо Європу в Україні!» знаходить дуже обмежений відгук. В цілому Соцпартія зберігає свій вплив на Рівненщині.

Партія регіонів здобула 24.309 голосів, що становить 3,8%. Це значить, що вона вперше отримала політичну присутність на Рівненщині шляхом виборів. Відсоток дуже незначний, оскільки обласне голосування до ВРУ становить 7,3%, а загальноукраїнський показник 32,1%, але для місцевих регіоналів вагомий, оскільки це їхня перша самостійна виборча кампанія. Виділив

шисть із загального кучмівсько-аграрного симбіозу, рівненські регіонали протягом 2004-2005 років встигли розгорнути власні партійно-організаційні структури. І хоча ідеологічно-пропагандистський вплив ПР на Рівненщині ще дуже малий, але він вже є як самостійний політичний чинник. Наявність двох депутатів ВРУ від Рівненщини П.Сулковського і В.Берташа та перспективний варіант третього - С.Кічатого - додасть наснаги і підтримки обласній організації. Треба зауважити, що перспективи ПР в області залежать не стільки від неї самої, скільки від стратегічного фактору - розвитку політичного процесу в Україні.

«Відродження» - остання партія, яка подолала прохідний бар'єр до обласної ради, взявши 20.210 голосів, тобто 3,14% . Це вище, ніж загальноукраїнський показник і показник голосування до ВРУ в області, що становили близько 1%. Такий результат «Відродження» на Рівненщині базується на кількох факторах: особистому авторитеті Р.Василишина, М.Сороки, Я.Коника та дуже вдалій агітаційно-пропагандистській кампанії, що акумулювала позитив попередньої діяльності обласного керівництва і залізничної галузі. «Відродження» - єдиний виборчий проект з усіх «професійних» партій, що досяг успіху. Як правило, такі проекти, по-перше, недовговічні і мало відомі виборцям, по-друге, дуже обмежені політично, кадрово та організаційно і успіхів не здобувають. Рівненський варіант «Відродження» - успішний виняток із загальної тенденції і підтвердження впливу тих, хто його здійснював.

Близьким до подолання бар'єру був ще один виборчий проект - **Блок Юрія Кармазіна** (18.431 голосів, 2,9%). Це свідчить лише про одне: попри оптимістичні заяви представників влади і правоохоронних органів Рівненщини про відсутність в області корупції і організованої злочинності у якоїсь частини населення відчуття таких явищ є доволі сильним.

Вибори-2006 засвідчили давно триваючу і закономірну тенденцію падіння впливу комуністів. Але якщо на попередніх виборах вони ще зберігали якусь частку впливу, то в цьому році втратили його майже повністю. 11,429 голосів, що становить 1,8%, зводить вплив **Комуністичної партії** до мінімуму і ставить партію на рівень таких, що лише фіксують свою присутність. Обласна організація КПУ після смерті свого лідера В.Луценка не лише не знайшла йому впливової заміни, але й втратила активність. Ідеологічно-політична закомплексованість, ставка на ветеранів, яких стає все менше, - ось що залишилось від колишньої «керівної і спрямовуючої сили радянського суспільства».

«Опозиційний блок «НЕ ТАК!»», основу якого складала **СДПУ(о)**, яка так і не вийшла зі стану політичної прострації після президентських виборів-2004, отримав 1% голосів. Це закономірний підсумок не лише негативної персоналізації партії В.Медведчуком, але й постійної «гри на чужому полі». Не раз відзначалось, що СДПУ(о) є кланово-олігархічним угрупованням, яке нічого спільного, окрім назви, з соціал-демократією не має. Дана виборча кампанія фактич-

но виводить СДПУ(о) за межі впливових партій і ставить питання про доцільність її подальшого існування (так само як і її союзниць - партій Республіканської, «Жінки за майбутнє України» та «Центр»),

Про повну втрату впливу можна говорити, виходячи з результатів ще однієї колись правлячої і владної партії - Народно-демократичної. 0,5% може означати пише одне - сходження з політичної арени партії, яка 8-10 років тому намагалась бути керівною.

Вибори-2006 ще раз підкреслили безперспективність так званих «виборчих проектів»: партій і блоків, що створюються виключно під вибори і привертають увагу лише галасливими агітаційними кампаніями та нереальними обіцянками. Партія «Віче» - 0,7%, Партія екологічного порятунку «ЕКО+25%» - 0,6%, Партія «Третя сила» - 0,5%, Соціально-екологічна партія «Союз. Чорнобиль. Україна.»- 0,4%.

Також вибори засвідчили, що як і раніше український, в тому числі рівненський виборець, не сприймає крайні вияви націоналізму і ксенофобії, що асоціюються з певними угрупованнями. Так, ВО «Свобода» - 0,4%, Українська Консервативна партія - 0,18%, Українська Національна Асамблея - 0,15%.

Вибори-2006 як в Україні, так і на Рівненщині засвідчили зростаючу **тенденцію персоналізації політичних сил і виборчих кампаній**. Змагання велось не стільки навколо виборчих програм, скільки навколо відомих політиків: державних, партійних діячів. Як справедливо зазначає П.Радуньскі: «Внаслідок персоналізації у політиці кожен провідний політик виявляється не лише полководцем, але й найважливішим снарядом свого полку».(3, с.76) Перевагу мали політичні сили, які об'єднались навколо загальнонаціональних лідерів і закликали голосувати не стільки за якісь програми, скільки персонально «За Януковича», «За Юлю», «За Ющенко», а на Рівненщині ще й «За Червонія», «За Василюшина». Фактично лише СПУ намагалась використати як особистий авторитет О.Мороза, так і позитивне гасло «Збудуємо Європу в Україні!».

Форсування персоналізації в політиці призводить до того, що сама особа політика стає і змістом, і формою виборчої кампанії, її внутрішньою суттю і зовнішнім виявом. Образно кажучи, політик - це і двері, в які закликають ввійти виборця, і ключ, яким ці двері відчиняють. Подібну **тенденцію**, на нашу думку, **навряд чи можна назвати конструктивною**, оскільки вона несе перевантаження емоційно-почуттєвого, особистісного фактору сприйняття політики людьми, на відміну від інтелектуально-розумового. Це не лише засвідчує, але й надалі продукує занижений рівень політичної освіченості виборців, прагнення до спрощеного розуміння політики народом, акумулює настрої патерналізму і субективізму. З точки зору перспективи надмірна персоналізація політики йде врозріз з процесом формування громадянського суспільства. Як цілком слушно зауважує Ф.Рудич: «В сучасних умовах було б передчасно говорити про наявність громадянської культури в українському суспільстві».[4, с.194]

Вибори-2006 стали **подальшим кроком у формуванні багатопартійної системи в Україні і на Рівненщині**. В них виявилось продовження тенденції переходу від атомізованої партійної системи до системи поміркованого плюралізму. На загальноукраїнському рівні представлені 5 політичних сил: одна велика партія - ПР, два великих блоки - БЮТ (одна велика партія «Батьківщина» і дві малих - УРП «Собор», УСДП) та «Наша Україна» (одна велика партія - НСНУ і п'ять малих - НРУ, ПРП, ХДС, КУН, ПППУ), дві невеликих партії - СПУ і КПУ. Таким чином, у Верховній Раді України присутні 3 великих партії (ПР, «Батьківщина», НСНУ), 2 невеликих - СПУ і КПУ, 7 малих - НРУ, ПРП, ХДС, КУН, ПППУ, УРП «Собор», УСДП, тобто всього 12 партій різного впливу і орієнтацій.

На Рівненщині ця картина на обласному рівні доповнюється ще УНП, НП Литвина (колишня Аграрна) та «Відродженням» при відсутності КПУ і УРП «Собор», що відображає специфіку регіону. Партійно-політична присутність в обласній раді: БЮТ - 29 депутатів («Батьківщина» - 23, УСДП - 3, безпартійних - 3), «Наша Україна» 23 деп. (НСНУ -14, НРУ - 5, ХДС - 2, КУН - 1, ПППУ -1), УНП - 10 (УНП -9, б/п -1), НП Литвина-6, СПУ-5, ПР-4 (ПР-3, б/п -1), «Відродження» -3 («Відродження» -1, б/п - 2). Таким чином, **політичними лідерами і владними партіями на Рівненщині стали «Батьківщина» і НСНУ**. УНП втратила політичне лідерство і владу, але зберігає сталі впливові позиції. Аналогічне становище майже в усіх районних і міських радах. Продовжують зберігати вплив НП Литвина, СПУ, НРУ і ПР. Фрагментарний і дуже незначний вплив мають ХДС, УСДП, ПППУ, КУН, «Відродження» і КПУ.

Переважає більшість блоків і партій, які були зареєстровані для участі у виборах, не змогли вплинути на свідомість виборців і відповідно **не мали** якогось **помітного впливу** на результати виборів. Тому, як загальну, поділяємо думку Г.Буртяка про те, що «досі більшість партій не оволоділи мистецтвом політичного маркетингу, не навчилися висувати конкретні пропозиції щодо розв'язання гострих соціальних проблем, більшість з них виявилась неспроможною до створення власної повноцінної вертикальної та горизонтальної структури»[^], с. 120] Існування псевдопартій, які лише фіксують власну присутність або імітують політичну діяльність, вважаємо безперспективним і непродуктивним як з точки зору формування демократичної багатопартійної системи, так і виходячи з необхідності утвердження громадянського суспільства.

Вибори-2006 засвідчили подальшу **тенденцію олігархізації політичних партій**. Найяскравішим виявом цього є те, що в обласній раді з 80 депутатів - 75 є начальниками, керівниками різних сфер діяльності та різних рівнів управління, підприємцями. Лише 3 депутати - не керівної найманої інтелектуальної праці та 2 священники. Причому з 75 вказаних депутатів кількість керівників, начальників приватних і акціонерних підприємств, приватних підприємців становить 33, державного управління - 20 та ще 12 - керівники освіти, медицини,

культури. В раді відсутні такі категорії населення, як робітники промислових підприємств, сільськогосподарські робітники і фермери, вчителі шкіл, викладачі університетів, творчі працівники, пенсіонери звичайних категорій. Вкрай обмежено представлені молодь - 2 депутати та жінки - 7. За своїм складом нинішня рада набрала олігархічно-начальницького характеру і навряд чи зможе в повній мірі представляти інтереси і потреби всього населення області, зокрема його нижчих, але набагато чисельніших соціальних груп. Така тенденція не сприяє консолідації нації і в майбутньому може вплинути на процес горизонтального розколу суспільства.

Таким чином, вибори-2006 стали подальшим кроком у розвитку демократичних політичних відносин, у формуванні багатопартійної системи, однак тенденції, що їх виявили вибори, не в повній мірі відповідають потребам утвердження громадянського суспільства.

Література:

1. Буртяк Г. *Політичні партії України як носії різних Ідеологій.*//Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. Випуск 6. - Вінниця, 2003.

2. *Протокол Рівненської обласної територіальної виборчої комісії про встановлення результатів виборів депутатів обласної ради.*//Поточний архів Рівненської обласної ради.

3. Радунські П. *Проведення виборчої кампанії - форма політичної комунікації.*// Політичні партії в демократичному суспільстві: [36 статей]/ Фонд Конрада Аденауера в Україні; Вид.: Й.Тезінг, Ф.Гофмейстар. - К., 1997.

4. Рудич Ф. *Політологія.* - К., 2005.

5. *Політологія.* / За ред. Семківа О. - Львів, 1994.

6. *Український Народний Блок Костенка і Плюща.*// «Волинь», 17 лютого 2006 року.

7. *Протокол Центральної виборчої комісії «Про результати виборів народних депутатів України 26 березня 2006 року».*

/http://www.cvk.gov.ua/info/protocol_cvk.polf